

UBIÓR JAKO WYRAZ TOŻSAMOŚCI – PORÓWNANIE HANFU YUNDONG I LHAKAR W CHIŃSKIEJ REPUBLICE LUDOWEJ

Magdalena Grela-Chen

Wprowadzenie

„Jak cię widzą tak cię piszą” to przysłowie, które zwraca uwagę na fakt, że strój to coś więcej niż sposób na ochronę ciała przed warunkami atmosferycznymi. Jak zauważyła Joanne Entwistle, pozwala on zająć naszemu ciału znaczące miejsce w kulturze. Każda kultura posiada swoje własne, wypracowane spojrzenie na strój i podejście do kwestii właściwego w danym momencie ubioru¹. Według Georga Simmela moda ma też charakter klasowy, ponieważ dzięki niej jesteśmy w stanie pokazać swoją przynależność do danej grupy. Z drugiej strony, strój pozwala również na wyrażenie naszej odrębności od pozostałych członków społeczeństwa². Jest to możliwe, gdyż zgodnie z założeniem Petra Bogatyreva strój nie jest jedynie obiektem materialnym, lecz jednocześnie jest też znakiem. Przy jego pomocy możemy przekazywać zamierzone przez nas informacje. Kluczową kwestią jest również umiejętność odczytania ukrytego przekazu. Ten sam kolor czy wzór, w zależności od regionu może posiadać odmienne znaczenie, co w szerszej perspektywie może prowadzić do nieporozumień³.

---

¹ J. Entwistle, *Fashion and the Fleishy Body: Dress as Embodied Practice*, „Fashion Theory. The Journal of Dress, Body and Culture”, volume 4, issue 3, 2000, s. 323–324.

² G. Simmel, *Fashion*, „The American Journal of Sociology”, volume 62, no. 6, 1957, s. 544.

³ P. Bogatyrev, *Costume as a Sign*, [w:] L. Matejka, I.R. Titunik (red.), *Semiotics of art. Prague School contributions*, The MIT Press, Cambridge, London 1984, s. 13, 15.

Chińska Republika Ludowa jest państwem niejednorodnym etnicznie. Oficjalne dane stanowią, że jej granice zamieszkuje jedna większość – Han oraz pięćdziesiąt pięć mniejszości. Przewaga liczebna Hanów jest wyraźnie zarysowana, gdyż stanowią oni ponad dziewięćdziesiąt procent populacji⁴. Według danych z 2010 roku liczebność Hanów przekracza 1,2 mld osób, natomiast populacja Tybetańczyków to niecałe 6,3 mln osób⁵. Wszystkie pięćdziesiąt sześć grup jest reprezentowanych w sytuacjach oficjalnych, jednocześnie sposób ich przedstawiania jest skrajnie różny. Mniejszości są ukazywane jako roztańczone, kolorowe i radosne w swoich tradycyjnych strojach. W tym samym czasie Hanowie ubrani są w zachodnie stroje lub tak zwane mundurki Mao⁶. Sytuacja ta wskazuje, że ubiór stał się elementem odróżniającym poszczególne grupy.

Celem niniejszej pracy jest porównanie dwóch ruchów społecznych – Hanfu Yundong oraz Lhakar, które z uwagi na wykorzystanie stroju opierają się na wizualności. Zabieg ten sprawia, że ruchy te oddziałują na odbiorcę swoim obrazem, również w sensie dosłownym. Obserwator zostaje skonfrontowany z wizerunkiem członków ruchu bazującym na tradycyjnym ubiorze, a ten może wzbudzać różne reakcje. Członkowie Hanfu Yundong i Lhakar nadają tradycyjnym strojom nowe znaczenie, jednocześnie doprowadzając do ich odnowy. Z drugiej strony, ich działalność wpisana w szerszy kontekst nacjonalizmu i walki o tożsamość sprawia, że dany strój w każdej sytuacji nabiera takiego właśnie wymiaru, bez względu na intencje jego właściciela.

Budując mit *hanfu*

Rozważając problemy i kontrowersje narosłe wokół Hanfu Yundong, należy zastanowić się nad tym, co kryje się pod samą nazwą *hanfu*. Na słowo to składają się dwa znaki o osobnym znaczeniu. Pierwszy, czytany jako *han* może odnosić się do dynastii Han (206 p.n.e. 220 n.e.), lub do narodowości Han (*hanzu*). Drugi zaś, czytany jako *fu*, oznacza

⁴ T.S. Mullaney, *Coming to Terms with the Nation: Ethnic Classification in Modern China*, University of California Press, Berkeley 2011, s. 1.

⁵ National Ethnic Affairs Commission of the People's Republic of China (n.d.). 中华民族 (zhonghua ge minzu). [Online] Protokół dostępu <http://www.seac.gov.cn/seac/ztzl/zgmzjs/index.shtml> [26 lutego 2020].

⁶ D.C. Gladney, *Dislocating China: Muslims, Minorities, and Other Subaltern Subjects*, The University of Chicago Press, Chicago 2004, s. 55–56.

ubiór⁷. W ten sposób literalne odczytanie wskazuje na ubiór z dynastii Han, lub ubiór narodowości Han. Z pozoru subtelna różnica wprowadza szerokie pole do interpretacji. Miano to nie odnosi się do jednego rodzaju stroju, lecz jest określeniem, które może objąć rozległą grupę ubiorów. Przykładowo, *ruqun* (Il. 1) było jednym z popularnych ubiorów kobiecych w czasie dynastii Tang (618–907). Zestaw ten składał się z krótkiej bluzki z rękawem, na który nałożona była długa spódnica. Przykrywała ona biust i była umocowana pod pachami przy pomocy wstążek. Uzupełnienie stanowił długi szal, przerzucony przez ramiona. *Ruqun* może stanowić wspomnienie o złotym okresie dobrobytu, pod panowaniem kosmopolitycznej dynastii⁸. Rozłam interpretacyjny istniejący wśród samych zainteresowanych, został zauważony przez Antonię Finnane, na podstawie śledzenia argumentacji zamieszczonej na obecnie nieaktywnych stronach internetowych gromadzących zwolenników ruchu. Jedna z grup opowiadała się za wąskim rozumieniem terminu, ograniczonym do ubiorów charakterystycznych dla dynastii Han. Druga z nich stosowała szerokie rozumienie pojęcia, uznając wszelkie możliwości ubioru występujące do czasu ustanowienia dynastii Qing (1664–1912). Wykluczeniu uległy również pozostałe ubiory charakterystyczne dla wpływów obcych, a więc mongolskie lub ludów przybyłych z terenów północnych⁹. Problem z szerokim rozumieniem *hanfu* pojawia się podczas analizy powodów, dla których Hanfu Yundong wyklucza stroje z czasów dynastii Qing. Przeglądając źródła powiązane z ruchem, można natrafić na opinie głoszące, że wraz z nastaniem dynastii Qing nastąpiło całkowite wyrugowanie *hanfu* z kultury chińskiej, napędzane przez oficjalne zakazy wprowadzane przez nową władzę¹⁰. Z drugiej strony dysponujemy źródłami wskazującymi, że ówczesne prawo nie zabraniało kobietom utrzymania dotychczasowego ubioru, co też było przez nie wykorzystywane. Ubiór zgodny ze standardami nowej dynastii został narzucony jedynie kobietom powiązanym z nową władzą, poprzez stanowiska piastowane przez mężczyzn

⁷ G. Wu, 汉字英释大辞典 (*Hanzi yingshi dacidian*). *Chinese Characters Dictionary with English Annotations*, Shanghai jiaotong daxue chubanshe, Shanghai 2002, s. 301, 392.

⁸ X. Zhou, Ch. Gao, *The Chinese Costumes Research Group of the Shanghai School of Traditional Operas, 5000 Years of Chinese Costumes*, The Commercial Press, LTD, Hong Kong 1998, s. 76, 88.

⁹ A. Finnane, *Changing Clothes in China. Fashion, History, Nation*, Columbia University Press, New York 2008, s. 289.

¹⁰ Yoga (May 19, 2019). *What is Chinese Traditional Costume*. „New Hanfu”. [Online] Protokół dostępu <https://www.newhanfu.com/what-is-chinese-traditional-costume.html> [4 grudnia 2019].

z ich rodzin. Podobnie rzecz miała się w przypadku mężczyzn, zobowiązanych do dostosowania ubiorów do wymogów Mandżurów tylko w czasie pełnienia oficjalnych funkcji¹¹. Przykłady te wskazują, że władza dynastii Qing nie była tak wielce opresyjna w stosunku do stroju, jak bywa to przedstawiane. Kategoryczny charakter miał jedynie dekret o uczesaniu mężczyzn wydany przez Dorgona w 1645 roku, który zmuszał całą grupę Han do podążania za obcym sobie zwyczajem noszenia włosów splecionych w warkocz, z jednoczesnym wygoleniem ich na skroniach i nad czołem¹². Kevin Carrico analizując rozdźwięk w kwestii historii *hanfu*, połączył go z występującym w tradycji chińskiej zjawiskiem pisania historii na nowo. W nowej wersji stworzony został mit *hanfu*, symbolu potężnych i olśniewających Chin, mit stroju od zarania towarzyszącego Chińczykom Han. W tym kontekście wyolbrzymienie prawdy o realiach życia pod władzą mandżurską miało służyć jego uwiarygodnieniu, a zarazem w racjonalny sposób wytłumaczyć powody, dla których ubiór ten zniknął ze świadomości Hanów¹³.

Za moment narodzin Hanfu Yundong przyjęto wydarzenie z 2003 roku, mające miejsce w mieście Zhengzhou, na terenie prowincji Henan. Zapalnikiem wyzwalającym rozkwit ruchu okazało się publiczne wyjście w *hanfu* przez Wanga Letiana, na co dzień pracownika w przedsiębiorstwie energetycznym. Fotografie dokumentujące to zdarzenie szybko zyskały popularność wśród użytkowników Internetu. Pozytywny odbiór przyczynił się do przejścia od rozmów na temat stroju, do konkretnych czynów¹⁴. Idea ta rozwija się z roku na rok, porywając za sobą coraz większą liczbę osób. Jego popularność widoczna jest szczególnie wśród ludzi młodych, którzy w trakcie studiów na uniwersytecie mogą przystąpić do koła zrzeszającego miłośników *hanfu*. Niektórzy kontynuują swoją pasję poprzez rozpoczęcie pracy związanej z tą tematyką. Co więcej, ruch ten nie ma charakteru jedynie rekonstrukcyjnego i nie ogranicza się tylko do przygotowywania inscenizacji z okazji konkretnych wydarzeń. Osoby w niego zaangażowane starają się przenosić *hanfu* do codziennego życia, korzystać w nim z komunikacji publicz-

¹¹ V.M. Garrett, *Chinese Clothing: An Illustrated Guide*, Oxford University Press, Hong Kong 1994, s. 76, 84.

¹² W.T. Rowe, *China's Last Empire: The Great Qing*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts 2009, s. 22–23.

¹³ K. Carrico, *The Great Han: Race, Nationalism, and Tradition in China Today*, University of California Press, Oakland, California 2017, s. 28–39.

¹⁴ F. Zhang (May 31, 2009), *Hanfu: Weaving pride with fashion*, „Global Times”. [Online] Protokół dostępu <http://www.globaltimes.cn/content/433532.shtml> [6 grudnia 2019].

nej, czy odwiedzać centra handlowe. Dążą one do tego, by *hanfu* stało się elementem codziennego krajobrazu¹⁵.

Dodatkowe utrudnienie w analizie działalności Hanfu Yundong stanowi łączenie go z wydarzeniami na arenie politycznej, co czyni zagadnienie *hanfu* jeszcze bardziej wieloaspektowym. Jako przykład można tu przytoczyć wydarzenia z 2007 roku, kiedy to petycja dotycząca zmiany oficjalnego ubioru dla absolwentów uczelni na *hanfu* została wystosowana przez Liu Minghua. Miało to miejsce podczas Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych. Natomiast problematyka stroju narodowego została poruszona przez Ye Hongminga, członka Ludowej Politycznej Konferencji Konsultatywnej Chin¹⁶. Oparł on swój postulat na argumentie, że język grupy Han jest uznany za oficjalny. Idąc tym tropem, ubiór grupy Han również powinien uzyskać taki status. Petycje te nie zyskały poparcia, choć w 2013 i 2014 roku próbowano powrócić do tej kwestii¹⁷.

Il.1. Współczesne *hanfu* – *ruqun* z dynastii Tang.

Źródło: huang did, <https://www.flickr.com/photos/144869046@N05/40840062842/>

¹⁵ Ch. Low (June 17, 2019), *Hanfu sees revival as elegant Chinese look wins new admirers*, „ChinaDaily.com.cn”. [Online] Protokół dostępu https://www.chinadaily.com.cn/a/201906/17/WS5d06d5e5a3103dbf143287ba_1.html [6 grudnia 2019].

¹⁶ Z.Y. Mo (2017), *The Hanfu Movement and Intangible Cultural Heritage: Considering The Past to Know the Future* (Praca magisterska), University of Macau. s. 14. Pozyskano z https://www.academia.edu/33221410/THE_HANFU_MOVEMENT_AND_INTANGIBLE_CULTURAL_HERITAGE_CONSIDERING_THE_PAST_TO_KNOW_THE_FUTURE [6 grudnia 2019].

¹⁷ K. Carrico, dz. cyt., s. 41.

Chuba symbolem tożsamości

W przypadku kwestii strojów tybetańskich nie występują problemy natury interpretacyjnej ani podziały na zwolenników danej opcji. Ubiory te wykazują zróżnicowanie w zależności od regionu, jako że Tybetańczycy rozproszeni są na obszarze kilku chińskich prowincji. Jednym z charakterystycznych strojów pozostaje *chuba* (Il. 2), wykonana z wełny bądź owczej skóry, której fason dopasowany jest do zmiennych warunków klimatycznych. Rękawy szaty skrojone są tak, by sięgały ok. 30 cm poza dłonie. Strój ten pozwala na zachowanie swobody ruchów oraz łatwe uwolnienie jednej lub obu rąk w trakcie pracy. Ubiór dopełniony jest przez pas oraz liczną biżuterię, która stanowiła symbol zajmowanej pozycji społecznej. Dodatki wykonane z kosztownych materiałów, jak np. złoto, srebro, bursztyń czy koral, stanowiły też lokatę majątku rodziny. Taka forma pozwalała posiadaczowi na łatwy transport zgromadzonych dóbr¹⁸.

Tradycyjny strój tybetański stał się ważną wizualną częścią ruchu Lhakar (Białe Środy), który został zapoczątkowany w 2008 roku. Nazwa ruchu odnosi się symbolicznie do dnia uznawanego za pomyślny dla XIV Dalajlamy (duchowego przywódcy Tybetańczyków). Momentem zapoczątkującym omawiany ruch społeczny stała się seria wydarzeń kulturalnych mających miejsce we wschodnim Tybecie, właśnie we środy. Istota ruchu została przedstawiona dwa lata później za pośrednictwem Internetu, jednakże blog ten został zablokowany przez rząd¹⁹. W sieci zachowały się kopie bloga oraz tłumaczenie manifestu z 9 czerwca 2010 roku znanego jako „Ślubowanie Lhakar”. Tekst ten składał się z ośmiu punktów, a każdy z nich rozpoczynały słowa „jestem Tybetańczykiem, od dziś będę...”. Ślubowanie miało na celu zobowiązanie każdego, kto czuje przynależność do narodu tybetańskiego, do włączenia się w akcję zachowania i podtrzymania kultury tybetańskiej, poprzez dawanie przykładu swoim postępowaniem. Przyrzeczenia koncentrowały się wokół sposobu komunikacji, doboru garderoby, nawyków żywieniowych oraz sposobu postrzegania samego siebie. Tybetańczycy powinni używać wyłącznie języka tybetańskiego w kontaktach z innymi Tybetańczykami. Język ten winien być pozbawiony makaronizmów, a w razie potrzeby należy podjąć się nauki i doskonalenia

¹⁸ V.M. Garrett, dz. cyt., s. 173–175.

¹⁹ F. McConnell, *Reconfiguring Diaspora Identities and Homeland Connections: The Tibetan “Lhakar” Movement*, [w:] A. Christou, E. Mavroud (red.), *Dismantling Diasporas: Rethinking the Geographies of Diasporic Identity, Connection and Development*, Ashagate, Farnham 2015, s. 103.

swoich umiejętności językowych. Szczególnie zaangażowaną postawą należało się wykazać w każdą środę, kiedy to ubrani w chubę powinni komunikować się jedynie po tybetańsku oraz spożywać wegetariańskie posiłki²⁰.

Ruch Lhakar jest jawnie uwikłany w politykę i stanowi element tybetańskiej walki o tożsamość, formę oporu względem rządu w Pekinie. Tybet utracił niepodległość w 1951 roku, wraz z podpisaniem porozumienia o powrocie w granice Chin. Układ został zaakceptowany w obliczu ultimatum o przeprowadzeniu siłowego rozwiązania w razie niezgody na pokojowe wyzwolenie²¹. Zapoczątkowanie Lhakar oznaczało zwrot w kierunku innych metod walki o sprawę tybetańską. Praktykowanie go jest znacznie bardziej bezpieczne, niż jawne formy protestu, co sprawia, że łatwiej jest przełamać obawy potencjalnych członków przed konsekwencjami. Ruch Lhakar jest zdecentralizowany, a co za tym idzie dużo bardziej nieuchwytny i dający mniejsze podstawy do aresztowania niż masowe protesty. Konsekwencją ruchu są zmiany w funkcjonowaniu całego społeczeństwa, również ekonomiczne. Za przykład niech posłuży tu doprowadzanie do likwidacji sklepów prowadzonych przez Chińczyków, z uwagi na brak klientów. Był to widoczny rezultat samodzielnych decyzji jednostek o tym, by bojkotować chińskie towary na rzecz tych oferowanych przez Tybetańczyków. Działalność ta nie jest całkowicie pozbawiona ryzyka, jak obrazują przykłady przywołane przez Tenzina Dorjee. Wskazuje on na przypadek aresztu za publiczne noszenie chuby w środę, czy też uczestnictwo w promocji języka tybetańskiego lub wegetarianizmu. Tym samym kultura tybetańska stała się narzędziem w grze politycznej, a co za tym idzie, rząd w Pekinie zwraca coraz większą uwagę na zagrożenia płynące z jej strony²².

²⁰ High Peaks Pure Earth (July 4, 2011). *White Wednesday: „The Lhakar Pledge”*. [Online] Protokół dostępu <https://highpeakspureearth.com/2011/white-wednesday-the-lhakar-pledge/> [7 grudnia 2019].

²¹ S. van Schaik, *Tibet, A History*, Yale University Press, New Haven – London 2011, s. 207–218.

²² T. Dorjee (January 11, 2013). *Why Lhakar Matters: The Elements of Tibetan Freedom*, „Tibetan Political Review”. [Online] Protokół dostępu <https://sites.google.com/site/tibetanpoliticalreview/articles/why-lhakar-matters-the-elements-of-tibetan-freedom> [8 grudnia 2019].

II. 2. *Chuba*

Źródło: Cindy, <https://www.flickr.com/photos/queenno-mad/4021785941/>

Podobieństwa i różnice

Lhakar i Hanfu Yundong są ruchami, które przy wstępnym oglądzie wydają się podobne, jednakże mimo cech wspólnych, występują pomiędzy nimi również znaczące różnice. Rozpoczynając analizę od cech wspólnych należy odnotować, że oba miały swój początek w granicach Chińskiej Republiki Ludowej, w pierwszej dekadzie XXI wieku. Cechą wspólną obu ruchów jest także ich charakter, wykraczający poza terytorium Chin i angażujący diasporę. Akcje podejmowane przez poszczególne grupy można zaobserwować m.in. za pośrednictwem mediów społecznościowych. Północno-Zachodnie Stowarzyszenie Kultury Tybetańskiej (NWTCA) działające w Stanach Zjednoczonych od 1993 roku, którego misją jest promocja tradycji, posiada oficjalną stronę na portalu Facebook. Lhakar został umieszczony na stronie jako cykliczne wydarzenie organizowane przez to stowarzyszenie²³. W przypadku Hanfu Yundong można wyróżnić młodą organizację Hanfu NYC utworzoną w 2014 roku, której celem przewodnim jest promowanie narodowości Han poprzez wykorzystanie stroju jako głównego środka przekazu. Wśród podjętych przez nich aktywności znajdowały się

²³ Northwest Tibetan Cultural Association (n.d.). Facebook. [Online] Protokół dostępu <https://www.facebook.com/nwtca/> [8 grudnia 2019].

m.in. pokazy tańca oraz udział w prelekcjach poświęconych tematyce *hanfu*²⁴.

Obie inicjatywy wykorzystują tradycyjny ubiór swojej grupy, jednakże z różnym natężeniem. Dla Hanfu Yundong strój stał się głównym orężem, widocznym już na poziomie nazwy ruchu. Wizualny aspekt jest tu niezwykle istotny jako główny nośnik wartości kulturowych. Osoba ubrana w *hanfu* jest uosobieniem tradycyjnej chińskiej kultury, również poprzez swoje postępowanie, a nie tylko z uwagi na historyczny strój. Ubiór ten wpływa na sposób zachowania członków ruchu w przestrzeni społecznej, ponadto wrażenia postronnych obserwatorów również są niezwykle istotne²⁵. Jako efekt finalny, otrzymujemy interakcję pomiędzy dwiema grupami, które wzajemnie na siebie oddziałują. W przypadku Lhakar, ubiór stanowi element większej całości. Zajmuje on ważne miejsce, jednakże narracja omawianej grupy nie opiera się na nim jako na punkcie wyjścia. Przykładowo, w tekście „Ślubowania Lhakar” to zagadnieniu języka poświęcono więcej miejsca. W kontekście ubioru można również zauważyć, że Lhakar nie musi niejako wskrzeszać *chuby* w świadomości Tybetańczyków. Nacisk położony jest na to, by nosić tybetański strój *chuba*, bez konieczności legitymizowania jego tybetańskości²⁶. W przypadku *hanfu* sytuacja przedstawia się zgoła inaczej. Strój ten bywa mylnie rozpoznawany jako japońskie *kimono*, czy koreański *hanbok*. Wzbudza on więcej znaków zapytania w oczach postronnych obserwatorów, lub wręcz wyzwala negatywne emocje wśród przechodniów o silnie nacjonalistycznych poglądach. Brak zrozumienia ze strony członków własnej grupy sprawia, że osoby należące do ruchu muszą wykazać się wielką determinacją w swoich działaniach²⁷.

Aspekt polityczny stanowi kolejny element wspólny dla obu omawianych zjawisk. Idee Lhakar są praktykowane przez mniejszość narodową w Chińskiej Republice Ludowej. Uczestnicy ruchu w pokojowy

²⁴ Hanfu NYC 紐約漢服社 (n.d.). Facebook. [Online] Protokół dostępu https://www.facebook.com/nyhanfu/?eid=ARDj6L4iqoPMsY05LtlYdl7kDbN94iu4b4K1uvM8vfxa2lX-jjN_Kdmvy0RgDxmxCD1SnS349CRVnnV6 [8 grudnia 2019].

²⁵ X. Zhou, *Construction, Practice and Reproduction of the 'Beauty' of Hanfu*, [w:] R. Layton, Y. Luo (red.), *Contemporary Anthropologies of the Arts in China*, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne 2019, s. 204–205.

²⁶ High Peaks Pure Earth, dz. cyt.

²⁷ A. Yan (October 21, 2017). *The Hanfu fashion revival: ancient Chinese dress finds a new following*, “South China Morning Post”. [Online] Protokół dostępu <https://www.scmp.com/news/china/article/2116289/hanfu-fashion-revival-ancient-chinese-dress-finds-new-following> [11 grudnia 2019].

sposób starają się stawić opór próbom asymilacji podejmowanym przez opcję rządzącą²⁸. Hanfu Yundong narodził się w grupie większościowej, co nie znaczy, że zyskał on automatyczne poparcie ze strony przywódców politycznych. Wspomniane wcześniej próby nadania *hanfu* oficjalnego statusu zakończyły się niepowodzeniem. Zmiana na tym polu nastąpiła dopiero wraz z nastaniem prezydentury Xi Jinpinga, kiedy to przypominano sobie o ubiorach grupy Han, a sposób ich postrzegania uległ zmianie. 18 kwietnia 2018r. odbył się pierwszy Dzień Chińskiego Ubioru (*Zhongguo Huafu Ri*), zorganizowany przez Chińską Ligę Młodzieży Komunistycznej (*Zhongguo Gongchanzhuyi Qingniantuan*). Kontrowersje może wzbudzać sposób organizacji tego dnia oraz dobór słów w jego nazwie. *Huafu* nawiązuje do określenia wieloetnicznego narodu chińskiego, tak zwanego *zhonghua minzu*, choć samo słowo *hua* można odczytywać też jako kulturę chińską reprezentowaną przez dwór i kultywowaną przez ludność Han²⁹. Problematyka nazwy jest tym bardziej widoczna, gdy zostanie ona zestawiona z oficjalnym plakatem promującym to wydarzenie. Zarówno w swoim logo, w grafice w tle, jak również na fotografiach, prezentuje on jedynie ubiory należące do grupy *hanfu*³⁰. Do tej pory członkowie ruchu nierzadko byli oskarżani o praktykowanie nacjonalistycznej postawy, choć część z nich odżegnywała się od takich motywacji³¹. Obecnie wydaje się, że Hanfu Yundong powoli zyskuje w oczach władzy i odnalazł niszę, w której może dalej się rozwijać.

Zakończenie

Strój pozwala wyrazić to, co kryje dusza, bez użycia słów. To ruchomy obraz będący zapisem poglądów, emocji, czy też sytuacji danego człowieka. Tak pojmowany ubiór stał się zręcznym narzędziem w rękach Hanfu Yundong i Lhakar, jako sposób na wyrażenie i zaakcentowanie

---

²⁸ D. Yangzom, *Clothing and social movements: Tibet and the politics of dress*, „Social Movement Studies”, vol. 15, no. 6, 2016, s. 630.

²⁹ J. L. Yeung (May 23, 2018). ‘Appropriation’ and ‘Hijacking’: China’s wrestling with its dress and fashion history, „Medium”. [Online] Protokół dostępu <https://medium.com/@junilyeung/appropriation-and-hijacking-china-s-wrestling-with-its-dress-and-fashion-history-d18c2e2bebb5> [12 grudnia.2019].

³⁰ 共青团中央 (Gongqingtuan zhongyang) (April 8, 2018). “Weibo”, [Online] Protokół dostępu https://www.weibo.com/3937348351/GbaMt40ke?type=comment#_rnd1569934197539 [12 grudnia 2019].

³¹ Ch. Low, dz. cyt.

własnego głosu przez konkretne grupy społeczne. Ruchy te z uwagi na status danej grupy w Chińskiej Republice Ludowej odznaczają się odmienną charakterystyką oraz problemami napotykanymi przez osoby w nie zaangażowane. Lhakar pozwala odzyskać Tybetańczykom kontrolę nad ich własną kulturą. Zakładanie tradycyjnego ubioru w środy stało się symbolem wysiłku całego narodu, formą zjednoczenia we wspólnym celu zachowania pamięci o tym, kim są. Hanfu Yundong tchnie nowe życie w stroje widoczne dotąd jedynie w muzeach czy w serialach historycznych. Pisze przy tym nową historię Hanów, sprytnie zonglując faktami historycznymi. W rezultacie dodaje kolejną nutę dramatyzmu do historii ubioru chińskiego, a także losów całego narodu. Przywołane przykłady pokazują również, że w świecie opanowanym przez zachodnią odzież możliwa jest odnowa tradycyjnego ubioru. Pomimo widocznych różnic pomiędzy obydwoma omówionymi w niniejszym tekście ruchami, w porównywalnym stopniu muszą się one mierzyć z wyzwaniem zarówno ze strony społeczeństwa chińskiego, jak i strony rządzącej. Oba ruchy społeczne są silnie osadzone w doświadczeniach narodowych i w kontekście nie zawsze łatwej historii. Ostatnie wydarzenia na arenie politycznej wskazują, że Hanfu Yundong znalazł cichego sojusznika w partii rządzącej. Tym samym, być może w najbliższych latach można spodziewać się coraz większego rozwoju tej inicjatywy.

Bibliografia przedmiotu

- Bogatyrev P., *Costume as a Sign* [w:] L. Matejka, I.R. Titunik (red.), *Semiotics of art: Prague School contributions*, The MIT Press, Cambridge, London 1984.
- Carrico K., *The Great Han: Race, Nationalism, and Tradition in China Today*, University of California Press, Oakland, California 2017.
- Dorjee T. (January 11, 2013), *Why Lhakar Matters: The Elements of Tibetan Freedom*, „Tibetan Political Review”. [Online] Protokół dostępu <https://sites.google.com/site/tibetanpoliticalreview/articles/whyLhakarMattersTheElementsOfTibetanFreedom>
- Entwistle J., *Fashion and the Fleshy Body: Dress as Embodied Practice*, „Fashion Theory. The Journal of Dress, Body and Culture”, volume 4, issue 3, 2000.
- Finnane A., *Changing Clothes in China. Fashion, History, Nation*, Columbia University Press, New York 2008.

- Garrett V.M., *Chinese Clothing: An Illustrated Guide*, Oxford University Press, Hong Kong 1994.
- Gladney D.C., *Dislocating China: Muslims, Minorities, and Other Subaltern Subjects*, The University of Chicago Press, Chicago 2004.
- Low Ch. (June 17, 2019), *Hanfu sees revival as elegant Chinese look wins new admirers*, „ChinaDaily.com.cn”. [online] Protokół dostępu https://www.chinadaily.com.cn/a/201906/17/WS5d06d5e5a3103dbf143287ba_1.html
- McConnell F., *Reconfiguring Diaspora Identities and Homeland Connections: The Tibetan “Lhakar” Movement*, [w:] A. Christou, E. Mavroud (red.), *Dismantling Diasporas: Rethinking the Geographies of Diasporic Identity, Connection and Development*, Ashgate, Farnham 2015.
- Mo Z.Y. (2017). *The Hanfu Movement and Intangible Cultural Heritage: Considering The Past to Know the Future* (Praca magisterska). University of Macau. Pozyskano z https://www.academia.edu/33221410/THE_HANFU_MOVEMENT_AND_INTANGIBLE_CULTURAL_HERITAGE_CONSIDERING_THE_PAST_TO_KNOW_THE_FUTURE
- Mullaney T.S., *Coming to Terms with the Nation: Ethnic Classification in Modern China*, University of California Press, Berkeley 2011.
- National Ethnic Affairs Commission of the People’s Republic of China (n.d.). 中华各民族 (*zhonghua ge minzu*). [Online] Protokół dostępu <http://www.seac.gov.cn/seac/ztl/zgmzjs/index.shtml>
- Rowe W.T., *China’s Last Empire: The Great Qing*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts 2009.
- Simmel G., *Fashion*, „The American Journal of Sociology”, volume 62, no. 6, 1957.
- van Schaik S., *Tibet, A History*, Yale University Press, New Haven – London 2011.
- Wu G., 汉字英释大辞典 (*Hanzi yingshi dacidian*). *Chinese Characters Dictionary with English Annotations*, Shanghai jiaotong daxue chubanshe, Shanghai 2002.
- Yan A. (October 21, 2017), *The Hanfu fashion revival: ancient Chinese dress finds a new following*, „South China Morning Post”. [Online] Protokół dostępu <https://www.scmp.com/news/china/article/2116289/hanfu-fashion-revival-ancient-chinese-dress-finds-new-following>
- Yangzom D., *Clothing and social movements: Tibet and the politics of dress*, „Social Movement Studies”, vol. 15, no. 6, 2016.

- Yeung J.L. (May 23, 2018), *'Appropriation' and 'Hijacking': China's wrestling with its dress and fashion history*, „Medium”. [Online] Protokół dostępu <https://medium.com/@junilyeung/appropriation-and-hijacking-china-s-wrestling-with-its-dress-and-fashion-history-d18c2e2bebb5>
- Zhang F. (May 31, 2009), *Hanfu: Weaving pride with fashion*, „Global Times”. [Online] Protokół dostępu <http://www.globaltimes.cn/content/433532.shtml>
- Zhou X., *Construction, Practice and Reproduction of the 'Beauty' of Hanfu*, [w:] R. Layton, Y. Luo (red.), *Contemporary Anthropologies of the Arts in China*, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne 2019.
- Zhou X., Gao Ch., *The Chinese Costumes Research Group of the Shanghai School of Traditional Operas, 5000 Years of Chinese Costumes*, The Commercial Press, LTD., Hong Kong 1998.

Bibliografia podmiotu

- 共青团中央 (*Gongqingtuan zhongyang*) (April 8, 2018), „Weibo”, [Online] Protokół dostępu https://www.weibo.com/3937348351/GbaMt40ke?type=comment#_rnd1569934197539
- Hanfu NYC 紐約漢服社 (n.d.). Facebook. [Online] Protokół dostępu https://www.facebook.com/nyhanfu/?eid=ARDj6L4iqoPMsY05LtlYdl7kDbN94iu4b4K1uvM8vfxa2IX-jjN_Kdmvy0RgDxmxCD-1SnS349CRVnnV6
- High Peaks Pure Earth (July 4, 2011), *White Wednesday: „The Lhakar Pledge”*. [Online] Protokół dostępu <https://highpeakspureearth.com/2011/white-wednesday-the-lhakar-pledge/>
- Northwest Tibetan Cultural Association (n.d.). Facebook. [Online] Protokół dostępu <https://www.facebook.com/nwtca/>
- Yoga (May 19, 2019), *What is Chinese Traditional Costume*, „New Hanfu”. [Online] Protokół dostępu <https://www.newhanfu.com/what-is-chinese-traditional-costume.html>

Streszczenie

Artykuł analizuje zagadnienia związane z wykorzystaniem tradycyjnego ubioru przez dwa ruchy społeczne w Chinach. W Lhakar (Białe Środy) zaangażowana jest mniejszość tybetańska, natomiast Hanfu Yundong (Ruch Hanfu) rozprzestrzenia się wśród większości Han. Ce-

lem tekstu jest porównanie tych ruchów, biorąc pod uwagę czynniki takie jak zasięg działalności danego ruchu, jego relacje z politykami, czy miejsce stroju w misji ruchu. Członkowie ruchów przyczyniają się do odnowy tradycyjnego stroju oraz do nadania mu nowego znaczenia. W działalność ruchów zaangażowana jest diaspora zarówno chińska, jak i tybetańska. Aktywność ta spotyka się z niejednoznacznymi reakcjami ze strony społeczeństwa oraz partii rządzącej. Na pierwszy plan wysuwają się oskarżenia o nacjonalistyczny charakter podejmowanych działań. Nowe otwarcie w tej kwestii, szczególnie w kontekście *hanfu* (ubiór Hanów, ubiór z dynastii Han), nastąpiło wraz z prezydenturą Xi Jinpinga, w trakcie której został ustanowiony m.in. Dzień Chińskiego Ubioru.

Słowa kluczowe: *hanfu*, *chuba*, Chiny, Lhakar, Hanfu Yundong, strój

Abstract

The article analyses issues connected with the usage of traditional clothing by two social movements in China. Tibetan minority is involved in Lhakar (White Wednesdays), while Hanfu Yundong (Hanfu Movement) has been spreading among Han majority. The aim of this paper is to compare these movements, taking under consideration factors such as range of activity of a given movement, its relations with politicians or the place of dress in the movement's mission. Members of the movement have contributed to the revitalization of traditional dress and giving it a new meaning. Both Chinese and Tibetan diaspora have been involved in their activity. This activity meets ambiguous reactions on the part of society and the ruling party. Accusations about the nationalistic character of undertaken actions come to the fore. A new opening in this respect, especially in the context of *hanfu* (clothing of the Han, Han dynasty clothing), has taken place together with the presidency of Xi Jinping, during which The Day of Chinese Dress was established.

Keywords: *hanfu*, *chuba*, China, Lhakar, Hanfu Yundong, dress